

Literatura populară - izvor de inspirație

BASMUL

Formule specific basmului - Interpretarea textului

*Literatura populară s-a format de la începuturile limbii române și s-a dezvoltat de-a lungul timpului și spațiului românesc în numeroase capodopere. Aceste creații sunt **colective** (au contribuit la realizarea lor mai mulți autori), **anonime** (nu se cunoaște autorul), **orale** (transmise prin viu grai), **naționale** (cuvintele dor și jale nu au corespondent în altă limbă), **sincretice** (cu acompaniament muzical).*

*Creația populară a constituit izvor de inspirație pentru literatura cultă. Alături de doine, hore, balade, legende, ghicitori, proverbe se numără și **basmul**, creație a genului epic în proză.*

Citiți cu atenție textele:

- „Ajungând la groapă, clătină frânghia de se lovi de toate marginile gropii. Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frânghia. Se puseră la vâtejuri și scoaseră pe fata cea mare cu mărul ei de aramă.

Ea, cum ajunsese sus, arătă un răvășel ce-i dase Prâslea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare.[...]”

[Tot așa au fost scoase celelalte două fete, sora mijlocie și sora cea mică. Prâslea, înțelegând intenția celor doi frați ai săi mai mari, leagă de frânghie un bolovan, peste care își așază căciula. Frații dau drumul frânghiei înapoi în groapă și, crezându-l mort pe Prâslea, pleacă spre casă, unde vor culege laude nemeritate.

Rămas pe tărâmul celălalt, Prâslea omoară balaurul care primejduia viața puilor de zgripsor, iar zgripsoroaica îl întreabă:]

„- Ce bine vrei să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de moarte?

- Să mă scoți pe tărâmul celălalt, răspunse Prâslea.

- Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripsoroaica, dară pentru că ție ți sunt datoare mântuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregătește 100 oca de carne făcută bucățele de câte o oca și 100 de pâini.

Făcu ce făcu Prâslea, găti pâinile și carnea și le duse la gura gropii. Zgripsoroaica zise:

- Pune-te deasupra mea cu merinde cu tot și, de câte ori oi întoarce capul, să-mi dai câte o pâine și câte o bucată de carne.”

(Prâslea cel voinic și merele de aur, de Petre Ispirescu)

- „A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar mai povesti. A fost un împărat și se numea Împăratul Roșu. El era foarte mâhnit că, în zilele lui, niște zmei furaseră soarele și luna de pre cer.

Trămise deci oameni prin toate țările și răvașe prin orașe, ca să dea de știre tuturor că oricine se va găsi să scoată soarele și luna de la zmei, acela va lua pe fiie-sa de nevastă și încă și jumătate din împărăția lui, iar cine va umbla și nu va izbândi, acela să știe că i se va tăia capul.

Pe vremea aceea se afla un viteaz pre nume Greuceanu. Auzind și el de făgăduința împărătească, ce se gândi, ce se răzgândi, că nu mai își luă inima în dinți, încumetându-se pe ajutorul lui Dumnezeu și pe voinicia sa, și plecă și el la împăratul să se închine cu slujba.” (...)

„Sosi zmeul și se luă la bătaie: în săbii se bătură ce se bătură și se rupseră săbiile; în sulii se loviră ce se loviră și se rupseră sulii; apoi se luă la luptă; se zguduiau unul pe altul de se cutremura pământul; și strânse zmeul pe Greuceanu o dată, dară acesta, băgând de seamă ce are de gând zmeul, se umflă și se încordă în vine și nu păți nimic, apoi și Greuceanu strânse o dată pe zmeu, tocmai când el nu se aștepta, de-i pârâi oasele.”

(Greuceanu, de Petre Ispirescu)

CERINȚE

1. Numește modul de expunere folosit în cele două fragmente de text.
2. Când și unde se petrec întâmplările acestor narațiuni?
3. Ce fel de evenimente sunt relatate?
4. Ce personaje întâlnim în desfășurarea acțiunii?
5. Cum putem clasifica aceste personaje, în funcție de faptele lor ? Dar după mediul existențial?
6. Ce însușiri îi definesc pe cei doi protagoniști? Prin ce se aseamănă? Să descoperim ce atitudine ar fi avut cei doi în opiniile, pe rând, ale optimistului, realistului, exuberantului, pesimistului, scepticului.
7. Ce elemente ies în evidență în structura compozițională a basmului?
8. Completați propoziția: “Cel mai bun / mai interesant lucru din primul text este.../ al doilea text este...”

CONCLUZII

Basmul este o narațiune de mare întindere în care se împletesc fapte reale, obișnuite și fapte neobișnuite, fantastice, săvârșite de personaje cu trăsături supranaturale aflate de partea binelui sau a răului. În înfruntarea dintre forțele binelui și forțele răului, binele iese întotdeauna biruitor.

Completați careul:

1. Grupul de sunete pus în fața radicalului pentru a obține un cuvânt nou se numește....
2. Antonimul cuvântului *plâns*.
3. Totalitatea literelor dintr-o limbă formează
4. Sinonimul cuvântului *drum*.
5. Precizează radicalul cuvântului *dezlegat*.
6. Pronume personal, persoana a III-a, singular.
7. Cum se numește partea de vorbire care arată însușirea unui obiect?

A

B

Între creațiile poporului nostru, basmul este unic prin valoarea etică și estetică, prin bogăția lui de idei și prin lumea fabuloasă pe care o conturează.

Atât ”Prâslea cel voinic și merele de aur”, cât și ”Greuceanu” sunt basme populare românești, create de autori necunoscuți, transmise prin viu grai, din generație în generație. Petre Ispirescu a cules aceste basme și le-a publicat, făcându-le astfel cunoscute, prin culegerea sa intitulată *Legende sau basmele românilor*. Basmul popular a constituit sursă de inspirație pentru basmul cult, creat de autori precum *Ion Creangă, Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Barbu Delavrancea*.

Sherlock Holmes

Selectați din grupele de proverbe doar pe cele care se potrivesc întâmplărilorși mesajelor transmise de basme.

Echipa I

- Meseria-i brățară de aur.
- Munca îl înobilează pe om.
- Ce poți face singur, nu aștepta de la alții.
- Sângele apă nu se face.
- Bine faci, bine găsești.

Echipa a II-a

- Speranța moare ultima.
- Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala.
- Dă-mi, Doamne, puterea tânărului și mintea bătrânului.
- Cine râde la urmă, râde mai bine.
- Fă-ți iarna car și vara sanie.

Echipa a III-a

- Când pisica nu-i acasă, joacă șoarecii pe masă.
- Nicovala bună nu se teme de baros.
- Cine sapă groapă altuia, cade singur în ea.
- Cel ce nu se întoarce din drum ajunge departe.
- O inimă îndrăgostită de frumos nu îmbătrânește niciodată.

Echipa a IV-a

- Vicleanul cu graiul se pare că te apără, iar cu semne de departe în groapă te aruncă.
- Pasul cel mai greu de făcut e la intrare.
- Iarba rea nu trebuie tăiată, ci smulsă.
- Respectă-ți copilul ca să fii respectat la bătrânețe.
- Destinul e cum și-l face omul.

Echipa a V-a

- O faptă bună nu e niciodată inutilă.
- A umblat după răgaz
Și a dat peste necaz.
- Cultura e tot ce-i rămâne omului când a uitat totul.
- Se vindecă rana făcută de un glonte sau de foc, dar cea pricinuită de lașitate nu se mai vindecă.
- Mintea de la tinerețe este toiag la bătrânețe.

CERINȚĂ

Alegeți unul din proverbele selectate și alcătuiți un text de 12-15 rânduri, căruia să-i imprimați coordonatele unui basm (lucru în echipă). Desemnați un *orator* care să-l prezinte colegilor.